

VILLANGÓMEZ

POESIA
COMPLETA
per Francesc Parcerisas

OBRES COMPLETES. POESIA I, II, III, per Marià Villangómez i Llobet. Dibuixos de Vicent Calbet. Edicions del Mall, Barcelona, 1986.

Glossar, ni que fos en un espai molt més dilatat, la figura i l'obra de Marià Villangómez i Llobet ja seria una tasca gairebé impossible, de manera que, en aquest article, voldria només donar una pinzellada sobre la seva activitat poètica.

Prosista d'una intensitat i d'un lirisme excepcionals, autor dramàtic i adaptador d'una qualitat notable, mestre i exemple de traductors, gramàtic, divulgador de la llengua, de la història i de la cultura eivissenques, impulsor de tota mena d'iniciatives artístiques, amic cordialíssim i mestre pacient de dues o tres generacions d'eivissencs, Marià Villangómez ha tingut —malgrat la seva vida retirada i, potser, gràcies a això— una activitat enormement fructífera i d'una qualitat rarament igualada. No cal dir que és el més gran home de lletres que mai han produït les Pitiüses, i aquests tres volums de la seva *Poesia*, que motiven el present comentari i que encapçalen l'edició de les seves *Obres completes*, que constarà de dotze volums, en són la mostra més evident i destacada.

Dins el panorama general de la poesia catalana moderna, l'obra de Marià Villangómez té un valor ben representatiu. D'una banda perquè epitomitza una línia d'evolució ben característica dels poetes de la generació de la República i, d'altra, perquè la seva obra literària i la seva tasca personal són el lligam que uneix la cultura eivissenca al Principat. La generació de Villangómez és la generació de Màrius Torres, Rosselló-Pòrcel, Josep Janés, Joan Teixidor, Salvador Espriu, Joan Vinyoli... Una generació en la qual és fàcil de descobrir el rastre d'influències com ara la poesia pura i intel·lectualitzada que Carles Riba sabé dur al punt culminant (seria el cas de Màrius Torres i de Joan Vinyoli), o l'enlluernament pel simbolisme francès (com seria el cas de Janés i de

Rosselló-Pòrcel), o bé, en tercer lloc, preocupacions d'arrel més immediata-ment ètica en aquells poetes que van escriure sota les difícils i adverses circumstàncies polítiques i culturals de la postguerra (i el cas de Salvador Espriu és eloqüent). En aquesta sentit, l'obra de Villangómez té una mica de tot això: és una poesia de lirisme paisatgista, una poesia d'intimisme elegíac, una poesia de reflexió intel·lectual sobre la seva funció i els seus propis límits, i una poesia de combat i de solidaritat humana.

Si volguéssim rastrejar un Villangómez rilkeà, per exemple, no ens seria gaire difícil. El seu primer llibre, publicat el 1949 i que recull composicions datades entre

1933 i 1943, és *Elegies i paisatges*; el títol ja té algunes reminiscències rilkeanes, i també se'n podrien trobar al tractament del paisatge, de la memòria. Val a recordar que Rilke va ser una presència important entre els poetes castellans de la generació del 27, i que Carles Riba el va traduir parcialment al català als volts dels anys trenta. És lògic, doncs, que a poemes com «Impressió d'octubre», «Imminència de l'hivern» o «Marina crepuscular» ens sembli trobar ecos del gran poeta alemany. Fixeu-vos, si no, en aquests dos versos:

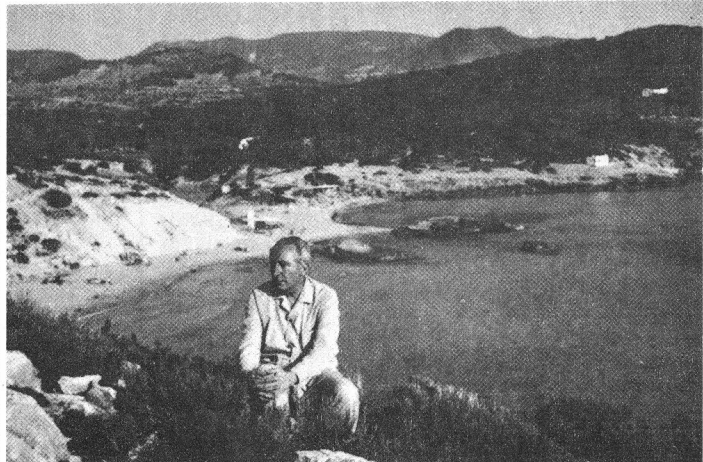
«Esblaimada, la mar, l'eterna onada
porta a morir —arrossegat traüt.»

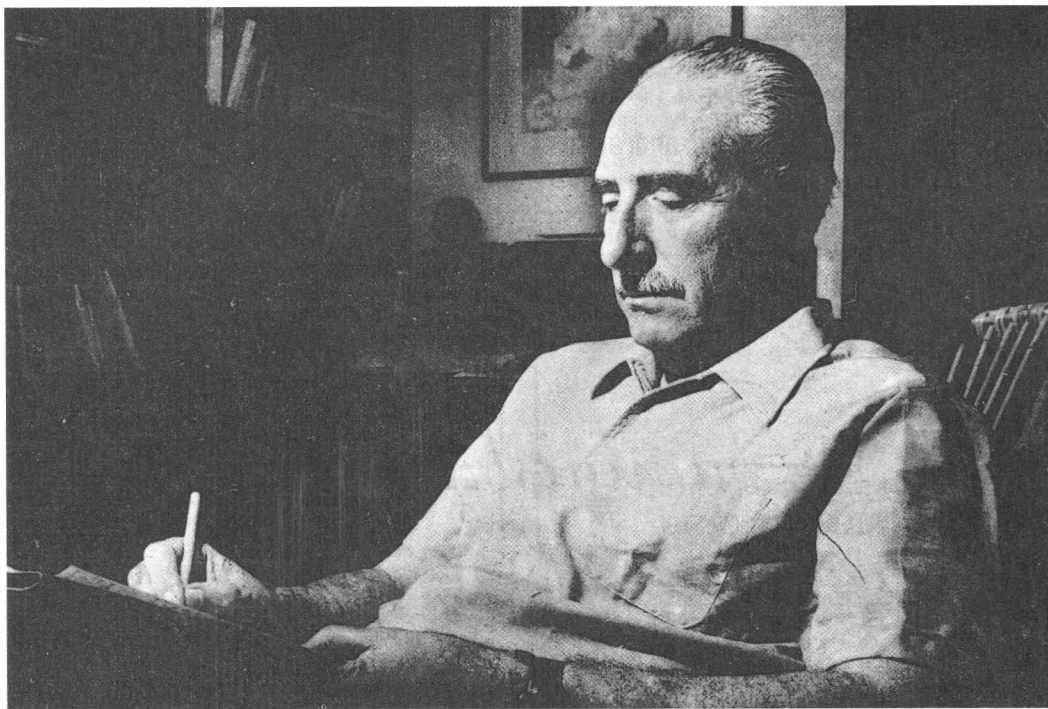
El més interessant, si de cas, i suposant que efectivament Villangómez hagués llegit Rilke, és que no es tracta només d'una influència juvenil, o d'una presència passatgera, que traspuï en aquest primer volum i que no torni a aparèixer mai més: com ha vist molt bé el professor Antoni Marí, també al darrer dels llibres de Marià Villangómez, *Declarat amb el vent*, de

**Marià Villangómez el 1933,
l'any en què acabà
la carrera de Dret i publicà
el primer poema.**

1972. Villangómez a cala Tarida.

En una fotografia d'ara fa uns quants anys, Marià Villangómez a casa seva.

1963, existeix una certa identitat entre la concepció del món que expressa Villangómez i la que es troba a les *Elegies a Duino* rilkeanes. Tots dos busquen al poema un interlocutor hipotètic, tots dos hi parlen de les diferències entre els mons elegíacs que cadascú de nosaltres duu dintre.

De la mateixa manera com es pot adduir l'exemple alt i eloqüent de Rilke amb un cert detall per mostrar que Villangómez s'amara de totes les grans tendències de la poesia moderna —i en aquest punt fóra molt útil examinar a posteriori alguns dels grans poetes estrangers que ell ha traduït—, també hi podem cercar un llambreig de l'herència del simbolisme francès o de la literatura social compromesa. Molts dels seus lectors deuen recordar el poema «La pluja» del volum *El cop a la terra*, escrit a mitjan els anys cinquanta però no publicat fins el 1962. És un poema aparentment paisatgístic, que deu ser situat a Sant Miquel de Balansat, el poble on el poeta exercí de mestre durant molts anys. La descripció de la pluja damunt el poble i els camps, però, esdevé, en aquest poema, no una amable o nostàlgica pinzellada de color, sinó tot un quadre dramàtic de la tensió entre els homes que l'han esperada, tot anhelant-ne els beneficis, i la natura desfermada, destructora, omnipotent —quadre que el pintor, el poeta, resol a favor de la força abassegadora d'aquesta segona. L'última estrofa d'aquest poema és d'una efectivitat que fa recordar, efectivament, aquells coneguts versos del poema «Spleen» de Baudelaire:

«Quand le ciel bas et lourd pèse comme
sur l'esprit gémissant...»
(...)

«Quand la pluie étalant ses immenses
[trainées
d'une vaste prison imite les barreaux...»

La mateixa força de Baudelaire, la sap assolir Villangómez amb el colpidor i terrible:

«És, d'una casa a l'altra, per les feixes
[begudes,
llarg i difícil el camí.
Però feixes, i cases, i camins, i torrents,
són petits com joguines sota la pluja gran
—sota la pluja gran, ara reina emmantella-
[da,
agitada i dansaire pels seus dominis
[aeris,
fosca i lluent, terrible i cordial,
que espolsa entorn del poble la seva
[falda humida
i trepitja damunt homes i camps
com la nostra sabata devora un formi-
[guer.»

Si hi ha, doncs, un Villangómez que fa pensar en Rilke, o en Baudelaire, també n'hi ha un altre que ens recorda la seva solidaritat humana i que sap comunicar-nos-la. I no sols als seus dos últims reculls, *El cop a la terra* i *Declarat amb el vent* (escrits de 1956 a 1962), sinó ja al final d'un llibre publicat el 1958, *La mirada*, amb una de les seves reflexions més lúcides sobre els orígens i la funció de la poesia (*Poesia*, vol. III, pàg. 77):

EL POEMA IV

«¿I vosaltres, presents en el poema,
en ell entreteixits, però amb l'orella
distreta d'una veu que sona, llunya,
vent dins el vent que passa i no s'escolta?
Existeix el poema per vosaltres,
mes no per a vosaltres, oh felïços

amants, persones que el treball ocupa,
indiferents figures que el camp volta!
Enyorarà la poesia un signe
de reconeixement als esguards vostres,
sempre tindrà un cor fred de llunyania,
serà discreta a fi de no enutjar-vos.
Al goig ocult d'elaborar el poema
—goig amarg d'explicar el dolor, tal vol-
[ta—

sempre s'ajuntarà l'onada càlida
que recorre el pit ample de l'amor.
Ignorareu aquest secret afecte
que a penes mormolen un dia, ara,
en confidència que a ningú s'adreça.
Voldria que el vers fos, per a vosaltres,
com sorollet de pluja o pas de núvol,
i ni tan sols això serà. El poema
tremola d'ànsia oculta i resignada.»

Crec que l'obra de Villangómez ha tingut sempre una absoluta vigència per aquestes qualitats seves de saber compaginar els corrents poètics més moderns i universals amb una altra qualitat que el defineix com un profund humanista: s'ha acontentat i complagut sentint-se arrelat a la terra, una terra petita i llunyana, apartada dels camins més fressats de la cultura. Villangómez havia descobert durant l'etapa de la seva formació juvenil a la Barcelona de la República, com a estudiant de Dret, que era possible fer una literatura d'abast universal sense abandonar les eines de la seva llengua. D'aleshores ençà ha fet d'Eivissa i Formentera l'horitzó dels seus interessos humans. Eivissa i la poesia de Marià Villangómez quedaran vinculades, doncs, per sempre, en la memòria dels lectors, precisament perquè el poeta ha comprès que la descripció del detall no és mai un localisme, sinó una anàlisi per a trobar, en el que és singular, allò que és universal i que ens agermana en la nostra experiència.